

RIPOTI YA NYARAKA · 09 SEPTEMBER 2026

Majira ya Baridi Mkavu

Ukandamizaji wa maasi ya 2025-26 katika Jamhuri ya Kiislamu ya Iran: ripoti ya nyaraka

42,000+ waandamanaji waliouawa	100,000+ waliokamatwa	200+ miji, majimbo yote 31	8-9 Jan usiku hatari zaidi
--	---------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

Imeandaliwa kutoka kwenye kumbukumbu za umma katika iranholocaust.org. Mradi huru wa nyaraka; hauhusiani na serikali yoyote, chama cha siasa au shirika la upinzani. Imetolewa chini ya CC BY 4.0.

Muhtasari wa utendaji

Kati ya mwishoni mwa Desemba 2025 na Februari 2026 Jamhuri ya Kiislamu ya Iran ilikabiliwa na harakati kubwa zaidi ya maandamano endelevu katika historia yake. Maandamano yaliyorekodiwa katika miji zaidi ya 200 katika majimbo yote 31 yalikabiliwa na risasi za moto, kukamatwa kwa wingi na, kuanzia Januari 2026, mauaji ya haraka ya waandamanaji waliokamatwa.

Ripoti hii inakusanya rekodi za umma zilizohifadhiwa katika kumbukumbu ya iranholocaust.org: mpangilio wa matukio ya maandamano, matukio ya usiku wa Januari 8 na 9, 2026, takwimu za majeruhi na vizuizi zilizokusanywa na waangalizi huru, taasisi zinazotekeleza ukandamizaji, na mwitikio wa serikali za kigeni na mashirika ya kimataifa. Kila sehemu imetolewa kutoka ukurasa husika uliochapishwa wa kumbukumbu, ambao una vyanzo vya kila kipengele.

Takwimu zilizotajwa hapa ni makadirio yaliyokusanywa chini ya vikwazo vya mtandao, mahakama zilizofungwa na kukataliwa kwa ufikiaji wa wachunguzi huru. Zinapaswa kusomwa kama kiwango cha chini kilichoandikwa badala ya jumla iliyokamilika; mapungufu yameelezwa katika kifungu cha 7.

Matokeo muhimu

1. Nguvu ya kuua ilitumika dhidi ya waandamanaji wasiokuwa na silaha kama njia ya kawaida ya kudhibiti umati, si kama jibu la kipekee kwa vurugu.
2. Usiku wa Januari 8 na 9, 2026 unahitimisha kipindi hatari zaidi kilichorekodiwa cha uasi, huku Rasht katika mkoa wa Gilan ikirekodi idadi kubwa zaidi ya vifo kwa usiku mmoja.
3. Mauaji kufuatia kesi za siri, bila wakili wa kuchaguliwa na mshtakiwa na kwa maungamo ambayo washtakiwa walisema yalilazimishwa, yaliendelea katika kipindi chote.
4. Kukatiwa kwa mawasiliano kulifanywa sambamba na operesheni nzito zaidi, kukandamiza nyaraka za wakati huo na kupunguza takwimu za majeruhi zilizorekodiwa.
5. Mwitikio wa kimataifa ulikuwa wa matamshi tu. Kauli za wasiwasi mara chache hazikuendana na vikwazo vya kimuundo, kupunguzwa kwa uhusiano au rufaa kwa mifumo ya uwajibikaji.
6. Msingi wa ushahidi haujakamilika kutokana na mkakati wa serikali. Waangalizi huru, familia na mitandao ya diaspora ndio hubaki kuwa chanzo kikuu cha nyaraka.

Yaliyomo

1. Usuli: jinsi uasi ulivyoanza
 2. Mpangilio wa matukio ya maandamano
 3. Usiku wa Januari 8-9, 2026
 4. Majeruhi, vizuizi na mauaji
 5. Mfumo wa ukandamizaji
 6. Mwitikio wa kimataifa
 7. Mbinu na mapungufu
- Jedwali: wafu, waliotajwa majina
8. Mapendekezo
- Nyongeza: vyanzo na seti za data

Kumbukumbu ya yaliyomo: ripoti hii inaelezea mauaji, mateso, vifo wakiwa kizuizini, unyanyasaji wa kingono na adhabu ya kifo, ikiwemo kwa watoto wadogo.

SEHEMU 1

Usuli: jinsi uasi ulivyoanza

Sababu za maasi ya sasa, yanayotofautiana na mawimbi ya awali ya maandamano, na jinsi serikali ilivyojibu.

Jibu fupi. Wairani wanaandamana kwa sababu malalamiko ya miongo minne yameungana: hijabu ya lazima na ulinzi wa miili ya wanawake, mauaji ya watu wengi, uchumi ulioporomoka, na mahitaji ya msingi kama maji na umeme yasiyotimizwa. Wimbi la sasa lilianza mwishoni mwa Desemba 2025 na kuenea kwenye zaidi ya miji 200, likikabiliwa na risasi za moja kwa moja, kukamatwa kwa watu wengi na kuzimwa kwa mtandao.

Watu wanaandamana kuhusu nini?

- **Hijabu ya lazima na ulinzi wa wanawake.** Doria ya Mwongozo, ufuatiliaji wa wanawake kwenye magari na sehemu za kazi, na kifo cha Mahsa Amini mwaka 2022 bado ni ishara ya udhibiti wa serikali juu ya maisha ya kibinafsi.
- **Mauaji.** Iran inaua watu wengi zaidi kuliko nchi nyingine yoyote isipokuwa China, ikiwemo waandamanaji waliopatikana na hatia baada ya kesi za haraka. Tazama mauaji.
- **Kuporomoka kwa uchumi.** Kushuka kwa thamani ya sarafu, mfumuko wa bei na mishahara isiyolipwa kumepeleka sehemu kubwa ya tabaka la kati lenye mishahara kuingia katika umaskini.
- **Kushindwa kwa miundombinu.** Kukatika kwa umeme mara kwa mara, uhaba wa gesi wakati wa baridi na uhaba mkubwa wa maji kumesababisha maandamano katika miji ya mikoa iliyokuwa imetulia katika mawimbi ya awali.
- **Hakuna njia ya mabadiliko.** Uchaguzi uliochunguzwa, wanasheria waliotiwa gerezani na magazeti yaliyofungwa yanaacha barabarani kama njia pekee iliyobaki.

Maandamano ya sasa yalianza lini?

Doria ya Majira ya Baridi ya Nyekundu maasi yalianza mwishoni mwa Desemba 2025 na yakazidi sana Januari 2026. Usiku wa 8 na 9 Januari 2026 ulitoa idadi kubwa zaidi ya vifo kwa usiku mmoja, huku Rasht ikiwa mji ulioathirika zaidi.

Hii inatofautianaje na 2009, 2019 na 2022?

Wimbi	Kichochezi	Madai ya msingi
Harakati ya Kijani ya 2009	Uchaguzi wa urais uliozozaniwa	Mageuzi ndani ya mfumo
Aban 2019	Kupanda kwa bei ya mafuta	Msaada wa kiuchumi; kisha mabadiliko ya utawala
Mwanamke, Maisha, Uhuru 2022	Kifo cha Mahsa Amini	Kukomeshwa kwa hijabu ya lazima na utawala wa makasisi
Majira ya Baridi ya Nyekundu 2025–2026	Mkusanyiko: bei, kukatika kwa umeme, mauaji	Mwisho wa Jamhuri ya Kiislamu

Uasi wa Iran wa 2026 — Crimson Winter: mpangilio wa matukio, miji, majeruhi, na jinsi waandamanaji wa Iran walivyokabiliana na ukandamizaji wa Jamhuri ya Kiislamu.

Uasi

Miaka arobaini na saba, katika sura kumi na nne za ghasia za serikali — kuanzia paa la Shule ya Refah hadi mitaa ya Rasht.

Asili — usanifu wa ukandamizaji.

Q: Je, mfumo wa ukandamizaji wa Jamhuri ya Kiislamu ulijengwaje baada ya 1979?

Usiku wa **15 February 1979**, siku tatu baada ya kurejea kwa Khomeini, majenerali wanne wa jeshi la Shah waliuawa kwenye paa la Shule ya Refah huko Tehran. Walihukumiwa na mahakama ya mapinduzi ya mtu mmoja iliyoongozwa na **Sadegh Khalkhali**, “jaji wa kunyonga.” Ndani ya miezi kumi, serikali mpya ilikuwa imewaua zaidi ya watu 500. Muundo wa kitaasisi wa Jamhuri ya Kiislamu — mahakama za mapinduzi, doria za maadili, IRGC, kamati za kifo — uliwekwa katika miezi hiyo ya kwanza.

Imenukuliwa kutoka: Boroumand Center, Amnesty International (1980), Ervand Abrahamian, *Tortured Confessions*.

Utawala wa ugaidi.

Q: Nini kilitokea wakati wa utawala wa ugaidi baada ya 1979 nchini Iran?

Baada ya maandamano makubwa ya 20 June 1981 kukandamizwa, utawala uligeukia mrengo wa kushoto, Chama cha Tudeh, vikundi huru vya mrengo wa kushoto, na **jamii ya Bahá'í**. Amnesty ilirekodi angalau vifo 2,946 mwaka 1981 pekee; idadi halisi ni kubwa zaidi. **Asadollah Lajevardi**, mwendesha mashtaka katika gereza la Evin, alikuwa msanifu wa utesaji wa halaiki na mauaji. Kufikia 1982 mashirika mengi makubwa ya upinzani yalikuwa yamesambaratishwa, viongozi wao kuuawa, na wanachama wao kulazimika kuingia mafichoni au uhamishoni.

Vyanzo: Amnesty International, Kituo cha Boroumand, Bahá'í International Community.

Mauaji ya halaiki gerezani.

Q: Je, mauaji ya halaiki ya wafungwa wa kisiasa wa Iran ya 1988 yalikuwa nini?

Kufuatia fatwa ya siri ya Khomeini mwishoni mwa July 1988, “kamati za kifo” katika magereza ya Evin, Gohardasht, na magereza kote nchini ziliwahoji wafungwa wa kisiasa — wengi wao wakiwa tayari wanatumikia vifungo vyao — kwa dakika chache kila mmoja. Wale waliokataa kukana imani zao walinyongwa. Makadirio ni kati ya watu 4,500 hadi zaidi ya 30,000 waliouawa katika kipindi cha miezi miwili. Miili ilizikwa katika makaburi ya halaiki yasiyotiwa alama huko **Khavarán** na kwingineko; familia mpaka leo zimepigwa marufuku kuomboleza wafu wao.

Grand Ayatollah **Hossein-Ali Montazeri**, ambaye wakati huo alikuwa mrithi mteule wa Khomeini, alipinga mauaji hayo: “Uhalifu mkubwa zaidi katika Jamhuri ya Kiislamu, ambao historia itatulaani, umetendwa kwa amri yako.” Aliondolewa kwenye nafasi ya urithi.

SEHEMU 2

Mpangilio wa matukio ya maandamano

Jinsi Majira ya Baridi Nyekundu yalivyoanza: kuporomoka kwa rial, mgomo wa soko, na kukatika kwa umeme kwa mara ya kwanza Desemba 2025.

Maasi yaliyosababisha mwezi mbaya zaidi katika historia ya Jamhuri ya Kiislamu hayakuanza tarehe 8 Januari. Yalianza wiki tano mapema, kwa kuporomoka kwa sarafu na kufungwa kwa soko. Ukurasa huu unarekodi Desemba 2025 kwa namna yake yenyewe.

Waliuawa wangapi? Tazama kamili Kifuatiliaji cha idadi ya vifo vya Iran — hesabu zilizothibitishwa kwa majina, takwimu rasmi na pengo kati yao, kwa kipindi.

Siku kwa siku

Mwanzoni mwa Desemba	Rial inaporomoka Sarafu ilishuka hadi kufikia toman 120,000 kwa dola. Bei za mkate, dawa na mafuta ziliongezeka kila wiki. Kukatika kwa umeme kwa saa sita hadi nane kwa siku kulikuwa jambo la kawaida Tehran, Karaj na Isfahan.
Katikati ya Desemba	Mgomo wa soko waanza Wafanyabiashara katika Soko Kuu la Tehran walifunga maduka yao kutokana na kiwango cha ubadilishaji na kibali cha kuagiza bidhaa. Mgomo ulienea hadi Tabriz, Isfahan na Mashhad ndani ya siku chache.
Mwishoni mwa Desemba	Kutoka kwa bei hadi kwa mfumo Nyimbo za maandamano zilihama kutoka gharama ya maisha hadi serikali yenyewe. Maandamano yaliripotiwa katika zaidi ya miji 180. Maderewa wa malori na wafanyakazi wa mikataba wa petrokemikali walijiunga na vikwazo vya kusimama kwa muda.
28–31 Desemba	Vifo vya kwanza na kukatika kwa umeme kwa mara ya kwanza Vikosi vya usalama vilifyatua risasi kwenye umati katika miji kadhaa ya mikoa. Mtandao wa simu ulipunguzwa kasi usiku katika majimbo ya Kikurdi na Baluch — muundo ambao ungetangulia mauaji ya Januari.

Kwa nini Desemba ni muhimu

Mauaji ya Januari kwa kawaida huripotiwa kana kwamba yalianza tarehe 8. Hayakuanza hivyo. Desemba 2025 ndipo maandamano yalibadilika: kutoka kwa mgomo wa soko la bidhaa kuhusu kiwango cha ubadilishaji fedha hadi harakati ya kitaifa dhidi ya mfumo, na kutoka kwa udhibiti wa polisi hadi matumizi ya kwanza ya risasi za moto na kukatika kwa mtandao wa kikanda. Kila kipengele cha Usiku Mbili kilifanyiwa mazoezi katika wiki ya mwisho ya Desemba.

Pia inaelezea jiografia. Machafuko hayakuanza kaskazini mwa Tehran. Yalianza katika wilaya za biashara na mikoa — Rasht, Neyshabur, Marvdasht, Javanrud, Azna, Kermanshah — maeneo yasiyo na ofisi za waandishi wa habari wala mtandao wa kutosha.

Kilichohesabiwa mnamo Desemba

Hakuna mfuatiliaji aliyechapisha takwimu ya Desemba pekee. Orodha iliyothibitishwa ya HRANA ya Crimson Winter, iliyofungwa tarehe 23 Februari 2026 ikiwa na vifo 7,007 vilivyothibitishwa, inachukulia mwishoni mwa Desemba 2025 kama mwanzo wa kipindi hicho. Hesabu rasmi ya serikali ya 3,117, iliyochapishwa tarehe 1 Februari 2026, inashughulikia kipindi kile kile.

Yaliyotokea Iran mnamo Januari 2026: rekodi yenye tarehe za Maandamano ya Crimson Winter, Usiku wa 8-9 Januari, mauaji ya Rasht, na kila idadi ya vifo iliyochapishwa.

Yanayohusiana: Israel, Marekani na Iran — jinsi Wairani walivyoona mashambulizi: vita vya siku kumi na mbili vya Juni 2025, Operesheni Epic Fury mwaka 2026, rekodi ya kulengwa, na raia waliouawa hata hivyo.

Katika siku thelathini na moja, vuguvugu la maandamano lililoanza kwa sababu ya bei na kukatika kwa umeme likawa mapambano mabaya zaidi kati ya Jamhuri ya Kiislamu na raia wake tangu 1979. Ukurasa huu unarekodi yaliyotokea, siku kwa siku, na unaweka kila idadi ya vifo iliyochapishwa bega kwa bega ili wasomaji waone hasa wanapotofautiana.

Walioouawa ni wangapi? Tazama kamili Kikokotoo cha vifo vya Iran — idadi iliyothibitishwa ya majina, takwimu rasmi na pengo kati yao, kwa kipindi.

Siku kwa siku

31 Des 2025 - 3 Jan 2026	Kabla ya ukandamizaji Amnesty International na Human Rights Watch zilizithibitisha angalau waandamanaji na watazamaji 28 waliuawa katika miji 13 katika majimbo 8. Huko Malekshahi, mkoa wa Ilam, Reza Azimzadeh, Latif Karimi, Mehdi Emamipour, Fares (Mohsen) Agha Mohammadi na Mohammad Reza Karami walipigwa risasi na vikosi vya IRGC wakifyatua kutoka ndani ya kituo cha Basij. Huko Azna, mkoa wa Lorestan, Vahab Mousavi, Mostafa Falahi, Shayan Asadollahi, Ahmadreza Amani, Reza Moradi Abdolvand na Taha Safari - mwenye umri wa miaka kumi na sita, mwili wake ulizuliwa na familia yake - waliuawa.
3 Januari	Ishara kutoka juu Ali Khamenei alisema hadharani kwamba "wachochezi wanapaswa kuwekwa mahali pao."
5 Januari	Hakuna upole Mkuu wa Mahakama aliwaelekeza waendesha mashtaka nchini kote kuonyesha "hakuna upole" kwa waandamanaji waliozuliwa.
8 - 9 Januari	Usiku Mbili Serikali ilihamia kutoka kwa udhibiti wa polisi hadi kukandamiza kijeshi kamili. IRGC ilipokea amri ya wazi ya kutumia nguvu za kuua dhidi ya raia wasio na silaha. Wapiga risasi, magari ya kubeba wanajeshi na ufuatiliaji wa helikopta vilitumwa; vituo vya matibabu vililengwa na madaktari waliotibu waandamanaji waliojeruhiwa walikamatwa. Huko Rasht, HRANA ilithibitisha angalau watu 392 waliuawa, wengi wao baada ya kukatika kwa mtandao wa intaneti. Soma maelezo kamili ya Usiku Mbili.
22 Januari	Makadirio ya UN Mai Sato, Mwandishi Maalum wa UN kuhusu Haki za Binadamu nchini Iran, alisema waliokufa wanaweza kuzidi 20,000.
22 - 24 Januari	Ripoti za ndani zilizovuja Ripoti za ndani za Shirika la Ujasusi la IRGC ziliweka idadi ya vifo kati ya 33,000-36,500. Ripoti iliyovuja ya bunge ilitaja 27,500.
25 Januari	Machapisho mawili, namba mbili Iran International ilichapisha nyaraka zilizovuja za Baraza Kuu la Usalama la Taifa zinazohusu zaidi ya miji 400. Time iliripoti orodha ya vifo 30,304 vinavyohusiana na maandamano vilivyosajiliwa katika hospitali za raia kwa usiku wa 8-9 Januari pekee, ikinukuu maafisa wawili wakuu wa Iran waliosema kwamba utawala "ulikosa mifuko ya maiti" na kutumia "malori ya nusu trela badala ya ambulansi."
1 Februari	Hesabu rasmi Serikali ya Pezeshkian ilichapisha takwimu ya watu 3,117 waliokufa, ikijumuisha takriban wanajeshi 214 wa usalama.
23 Februari	Ripoti ya Crimson Winter HRANA ilichapisha orodha iliyothibitishwa ya majina 7,007 ya vifo vilivyothibitishwa - waandamanaji wazima 6,488, watoto 236, wanajeshi wa usalama 207 na wasiohusika 76 - huku kesi 11,744 bado zikichunguzwa. Iran International ilikusanya kwa uhuru majina 6,634.

Kila idadi ya vifo iliyochapishwa

Hakuna uchunguzi huru ulioruhusiwa ndani ya Iran. Hizi ni takwimu zilizo kwenye rekodi ya umma kufikia Februari 2026, pamoja na vyanzo vyake.

Chanzo	Wafu	Kumbuka
Serikali ya Iran (1 Februari 2026)	3,117	Hesabu rasmi, ikijumuisha baadhi ya wanajeshi wa usalama 214
HRANA, <i>The Crimson Winter</i> (23 Februari 2026)	7,007	Orodha iliyothibitishwa ya majina; kesi 11,744 bado zinachunguzwa
Iran International (orodha ya majina)	6,634	Majina yaliyokusanywa kwa uhuru
Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa (22 Januari 2026)	20,000+	Imetajwa kama kiwango cha chini kinachowezekana, si hesabu iliyothibitishwa
Ripoti ya bunge iliyovuja	27,500	Uvujaji usio na uthibitisho
Time (25 Januari 2026)	30,304	Usajili wa hospitali kwa tarehe 8-9 Januari pekee
Ripoti za IRGC Intelligence zilizovuja	33,000-36,500	Uvujaji usio na uthibitisho, zaidi ya miji 400

Iran International ilipata chini ya majina 100 yanayofanana kati ya orodha yake na ile ya serikali. Hata kama takwimu yoyote itaishi uchunguzi huru, uvujaji wa chini kabisa unaoaminika tayari unafanya tarehe 8-9 Januari 2026 kuwa tukio la siku mbili la ukandamizaji lenye vifo vingi zaidi katika historia ya kisasa ya Iran.

Mwezi ambao idadi iliwekwa wazi, rais aliomba msamaha, na vita vikaanza.

Inayohusiana: Israel, Marekani na Iran — jinsi Wairani walivyoona mashambulizi: vita vya siku kumi na mbili vya Juni 2025, Operesheni Epic Fury mwaka 2026, rekodi ya kulengwa, na raia waliouawa hata hivyo.

Februari 2026 ilifunga Crimson Winter na kufungua kitu kingine. Ukurasa huu unarekodi mwezi kwa siku: idadi ya vifo iliyochapishwa ndani yake, msamaha wa kwanza wa rais katika historia ya Jamhuri ya Kiislamu, na kampeni ya kijeshi iliyoanza siku yake ya mwisho.

Wangapi waliuawa? Tazama kamili Kifuatiliaji cha idadi ya vifo vya Iran — idadi iliyothibitishwa ya majina, takwimu rasmi na pengo kati yao, kwa kipindi.

Siku kwa siku

1 Februari	Hesabu rasmi Serikali ya Pezeshkian ilichapisha takwimu ya vifo 3,117, ikijumuisha takriban wanajeshi 214 wa usalama — namba ya kwanza na pekee ya kitaifa ya serikali.
Mapema Februari	Mazishi kama maandamano Maadhimisho ya siku ya arobaini kwa waliokufa Januari yalivuta umati huko Rasht, Kermanshah, Javanrud na Neyshabur. Baadhi yalitawanywa kwa risasi za moto, na kusababisha vifo zaidi na mazishi zaidi.
11 Februari	Pezeshkian anaomba msamaha Katika kumbukumbu ya mapinduzi ya 1979, Rais Masoud Pezeshkian aliomba msamaha hadharani kwa taifa — bila kutaja mhalifu, kufungua uchunguzi au kuachilia mfungwa hata mmoja.
Katikati ya Februari	Hukumu za kunyongwa zinaanza tena Hukumu za kifo zinazohusiana na maandamano zilipitishwa katika mahakama za mapinduzi. Idadi ya waliokamatwa ilizidi 100,000 kulingana na vikundi vya ufuatiliaji, huku wanasheria na madaktari wakiwa miongoni mwa waliowekwa kizuizini.
23 Februari	HRANA inafunga orodha yake HRANA ilichapisha vifo 7,007 vilivyothibitishwa kwa Majira ya Baridi ya Damu: waandamanaji 6,488, watoto 236, wanajeshi wa usalama 207 na watazamaji 76, huku kesi 11,744 zikiwa bado zinakaguliwa.
28 Februari	Operesheni Epic Fury Baada ya mazungumzo kushindwa, Marekani na Israeli zilizindua kampeni ya pamoja ya kijeshi dhidi ya Iran — takriban mashambulizi 900 katika saa kumi na mbili za kwanza. Kiongozi Mkuu Ali Khamenei aliuawa katika mawimbi ya kwanza. Giza la pili la mtandao la kitaifa lilitokea.

Takwimu, bega kwa bega

Februari ni mwezi ambao namba ziliwekwa katika rekodi ya umma — na mwezi ambao ilionekana wazi kuwa hazitakubaliana kamwe.

Serikali, 1 Feb 2026	3,117 — hesabu rasmi ya serikali ya Pezeshkian, ikijumuisha takriban wanajeshi wa usalama 214.
Iran International	6,634 wafu waliotajwa majina, waliokusanywa kwa uhuru. Chini ya majina 100 yanaingiliana na orodha ya serikali.
HRANA, 23 Feb 2026	7,007 vifo vilivyothibitishwa; kesi 11,744 bado zinakaguliwa.
Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa	20,000+ alielezea tarehe 22 Januari 2026.
Upelelezi wa IRGC uliovuja	33,000–36,500 katika ripoti za ndani za tarehe 22–24 Januari 2026.

SEHEMU 3

Usiku wa Januari 8-9, 2026

Usiku Miwili ya tarehe 8–9 Januari 2026 — Mauaji ya Rasht na saa 48 za umwagaji damu zaidi nchini Iran wakati wa maasi ya Crimson Winter.

Usiku Miwili

Kile ambacho takwimu zilizovuja zinaweza tu kukigusia, mashahidi wa macho wanakithibitisha bila shaka.

Onyo la maudhui: sehemu hii ina picha za kishahidi za vifo, waandamanaji waliojeruhiwa, mifuko ya miili, na vyumba vya kuhifadhia maiti. Picha hizi zimewekwa hapa chini ya masharti ya matumizi ya haki (fair use) kwa madhumuni ya uhariri kwa sababu matukio yenyewe yanakanushwa.

Amri ya Kuua

Q: Ni nani aliyetoa amri ya kufungulia risasi waandamanaji mnamo Novemba 2019?

Mnamo Januari 8, 2026, utawala uliacha kutumia polisi kuzuia waandamanaji na kuanza ukandamizaji kamili wa kijeshi. IRGC ilipewa amri ya wazi ya kutumia nguvu inayoua dhidi ya raia wasio na silaha — ukandamizaji mkali zaidi katika historia ya Jamhuri ya Kiislamu. Vitengo vya IRGC na Basij vilitumwa vikiwa na wadunguzi, magari ya kivita, na helikopta za ufuatiliaji. Vituo vya matibabu vililengwa; madaktari waliokuwa wakiwatibu waandamanaji waliojeruhiwa walikamatwa.

Miongoni mwa matukio mabaya zaidi ni **Mauaji ya Rasht ya 2026**: HRANA iliandika angalau watu 392 waliouawa katika mji wa Rasht pekee, idadi kubwa baada ya kuzimwa kwa mtandao wa intaneti. Amnesty International na Human Rights Watch ziliandika angalau waandamanaji na wapita njia 28 waliouawa katika miji 13 kwenye mikoa 8 kati ya tarehe 31 Desemba 2025 na 3 Januari 2026 — kabla ya ukandamizaji mkali zaidi kuanza. Katika *Malekshahi, mkoa wa Ilam*: Reza Azimzadeh, Latif Karimi, Mehdi Emamipour, Fares (Mohsen) Agha Mohammadi, na Mohammad Reza Karami walipigwa risasi na vikosi vya IRGC vilivyokuwa vikifyatua risasi kutoka ndani ya kambi ya Basij. Katika *Azna, mkoa wa Lorestan*: Vahab Mousavi, Mostafa Falahi, Shayan Asadollahi, Ahmadreza Amani, Reza Moradi Abdolvand, na Taha Safari — mwenye umri wa miaka kumi na sita, ambaye mwili wake ulizuiwa usikabidhiwe kwa familia yake.

Mnamo Januari 3, Khamenei alisema “wafanya ghasia wanapaswa kudhibitiwa.” Mnamo Januari 5, Mkuu wa Idara ya Mahakama aliwaamuru waendesha mashtaka kutoonyesha “rehema yoyote.” Mamlaka zililazimisha baadhi ya familia za wahanga kutokea kwenye vyombo vya habari vya serikali wakidai vifo hivyo vilitokana na ajali, wakitishiwa kuwa wapendwa wao wangezikwa kwa siri ikiwa wangekataa.

Mzozo Kuhusu Idadi ya Vifo

Q: Ni watu wangapi waliuawa wakati wa 'Masiku Mawili' ya Novemba 2019 nchini Iran?

Idadi ya vifo imekuwa moja ya takwimu zinazopingwa zaidi katika historia ya kisasa ya Iran. Idadi rasmi ya serikali ya Pezeshkian, iliyochapishwa tarehe 1 Februari 2026, ilikuwa **3,117** (ikiwa ni pamoja na baadhi ya vikosi vya usalama 214). Orodha iliyothibitishwa ya majina ya HRANA, iliyochapishwa mnamo Februari 23, 2026, katika ripoti yenye kichwa *Majira ya Baridi ya Damu*, ilirekodi **7,007** vifo vilivyothibitishwa — waandamanaji watu wazima 6,488, watoto 236, wafanyakazi wa usalama 207, na wasiohusika 76 — huku visa 11,744 vikiwa bado vinafanyiwa mapitio. Iran International ilikusanya majina **6,634** kwa uhuru. Mtandao wa madaktari ukizungumza na *The Guardian* ulionya kuwa idadi hiyo inaweza kuzidi **30,000**.

SEHEMU 4

Majeruhi, vizuizi na mauaji

Watu wangapi ambao Jamhuri ya Kiislamu imewaua katika ukandamizaji wa maandamano na kunyongwa — hesabu zilizothibitishwa kwa majina, takwimu rasmi, na pengo kati yao.

Jibu fupi: katika uasi wa Crimson Winter wa 2025-2026, HRANA ilitibitisha **vifo 7,007 vilivyotajwa kwa majina** kufikia 23 Februari 2026 — waandamanaji wazima 6,488, watoto 236 na wanajeshi wa usalama 207 — huku kesi 11,744 bado zinakaguliwa. Serikali ya Iran yenyewe ilikiri **3,117**; maafisa wakuu walionukuliwa na Iran International waliweka takwimu hiyo juu ya **30,000**; rekodi za hospitali za usiku wa tarehe 8-9 Januari pekee zilirekodi **30,304**. Makadirio ya juu zaidi yanaenda mbali zaidi: ripoti ya madaktari ndani ya Iran iliyonukuliwa na *The Sunday Times* ilihesabu **watu 16,500 waliokufa na takriban 330,000 waliojeruhiwa** kufikia 18 Januari; nyaraka za siri zilizovujishwa zilizokaguliwa na Iran International zinaweka idadi ya siku mbili juu ya **36,500**; na Reza Pahlavi, akitaja mitandao ya diaspora na matibabu, amesema takriban **50,000** wamekufa, ikiwemo takriban 15,000 huko Tehran. Madai kwamba takwimu halisi inazidi **100,000** yanasambaa sana na bado hayawezi kuthibitishwa — takwimu iliyothibitishwa **100,000+** ni ya kukamatwa. Katika uasi wa Mwanamke, Maisha, Uhuru wa 2022 **watu 551, ikiwemo watoto 71**, waliuawa. Kila takwimu hapa chini ina tarehe iliyothibitishwa mara ya mwisho na shirika lililoichapisha.

Idadi ya vifo kwa kipindi

Kipindi	Walioauwa	Waliozuiliwa	Kufikia	Chanzo
2025-2026 — Maasi ya Crimson Winter	7,007 majina yaliyothibitishwa 3,117 rasmi · 16,500 (madaktari, 18 Jan) · 30,304 rejista ya hospitali · 36,500+ nyaraka zilizovuja · 40,000 (NCRI/Pompeo) · 42,000+ makadirio · ~50,000 (Pahlavi) · 100,000+ yanayodaiwa, hayajathibitishwa	100,000+	23 Feb 2026	HRANA, Iran Human Rights, Iran International
8-9 Januari 2026 — Usiku wa Pili	392 huko Rasht pekee 30,304 vifo vilivyoripotiwa kwenye rejista ya hospitali kwa saa 48	—	24 Jan 2026	HRANA, Time, BBC
2022-2023 — Mwanamke, Maisha, Uhuru	551 (ikiwemo watoto 71)	22,000+	15 Sep 2023	Iran Human Rights
30 Septemba 2022 — Ijumaa ya Damu, Zahedan	96+	—	2023	Amnesty International
Novemba 2019 — maandamano ya bei ya mafuta	304+ (Reuters iliripoti hadi 1,500)	7,000+	Dec 2019	Amnesty International, Reuters
Kiangazi 1988 — mauaji ya gerezani	4,500-30,000 (makadirio)	—	1988	Amnesty International, wataalamu wa UN
Nyongezaji za kila mwaka za mahakama, 2024	972	—	2024	Iran Human Rights
Nyongezaji za kila mwaka za mahakama, 2025	1,500+	—	2025	Iran Human Rights

2025-2026: Majira ya Baridi ya Nyekundu

Maasi yaliyoanza na maandamano ya Desemba 2025 na kulipuka tarehe 8 Januari 2026 yalileta ukandamizaji mbaya zaidi katika historia ya Jamhuri ya Kiislamu. Namba nne tofauti zinasambaa, na zinapima mambo manne tofauti:

- **7,007 — majina yaliyothibitishwa.** HRANA ilifunga orodha yake tarehe 23 Februari 2026: waandamanaji 6,488 wazima, watoto 236, maafisa usalama 207. Vifo vingine 11,744 vilivyoripotiwa vilibaki kuchunguzwa. Hii ni kiwango cha chini: kila ingizo lina jina, mahali na tarehe.
- **3,117 — kukiri kwa serikali.** Iliotangazwa tarehe 1 Februari 2026, baada ya wiki za kukataa na muda mfupi kabla ya msamaha wa umma wa serikali tarehe 11 Februari.
- **30,304 — rejista ya hospitali.** Time iliripoti orodha ya vifo vinavyohusiana na maandamano vilivyosajiliwa katika hospitali za raia kwa tarehe 8-9 Januari pekee, ikinukuu maafisa walio na ufikiaji wa rekodi hizo.
- **30,000-42,000+ — uvujaji rasmi na makadirio.** Maafisa wakuu wa Iran walionukuliwa na Iran International wakiweka idadi ya vifo zaidi ya 30,000; makadirio mapana katika maasi yote yanazidi 42,000.

Kiwango cha juu zaidi cha utekelezaji kwa kila mtu duniani, kimefafanuliwa: jumla ya kila mwaka, mashtaka ya kifo, na kila utekelezaji wa maandamano ulioandikwa kwa jina.

Utekelezaji.

Iran ndiyo nchi inayoongoza duniani kwa utekelezaji kwa kila mtu. Ukurasa huu unaorodhesha waandamanaji na wapinzani walioitwa kwa majina waliotekelezwa kwa hukumu na Jamhuri ya Kiislamu tangu kuanza kwa uasi wa Mwanamke, Maisha, Uhuru mnamo Septemba 2022, pamoja na tarehe, mashtaka na chanzo.

- **Kunyongwa hadharani na utekelezaji wa maandamano** — orodha ya majina ya kesi 32 zilizoandikwa tangu 2020, pamoja na tarehe, mji, mashtaka na chanzo.
- **Idadi ya vifo nchini Iran, kipindi kwa kipindi** — wangapi waliuawa katika kila ukandamizaji, na kwa nini takwimu zinatofautiana.
- **Makumbusho** — wasifu kamili wa wahasiriwa binafsi, wakiwemo waliotekelezwa.
- **Hifadhidata ya wahasiriwa** — rekodi inayoweza kutafutwa inayounga mkono kurasa zote mbili.

Je, Iran inatekeleza watu wangapi kila mwaka?

Shirika la Haki za Binadamu la Iran (IHR) lilirekodi **utekelezaji 972 mwaka 2024** — takwimu ya juu zaidi ya kila mwaka tangu 2008 — na angalau **utekelezaji 1,500+ mwaka 2025**, ya juu zaidi tangu mauaji ya watu wengi ya 1988. Iran inachangia takriban **utekelezaji watatu kati ya kila wanne waliorekodiwa duniani kote**. Takwimu hapa zinahusu tu utekelezaji unaohusiana na maandamano; utekelezaji unaohusiana na dawa za kulevya na wahalifu wa kawaida unafuatiliwa tofauti na IHR.

2022-2023 — Mauaji ya Wanawake, Maisha, Uhuru

- **Mohsen Shekari**, 23 — alinyongwa Desemba 8, 2022, Tehran. Mashtaka: "moharebeh" (kupigana vita dhidi ya Mungu) kwa madai ya kumjeruhi mwanachama wa Basij. Mwanamgambo wa kwanza kunyongwa katika maasi hayo.
- **Majidreza Rahnavard**, 23 — alinyongwa hadharani Desemba 12, 2022, Mashhad. Mashtaka: "moharebeh".
- **Mohammad Mehdi Karami**, 22 — alinyongwa Januari 7, 2023, Karaj. Mashtaka: "ufisadi duniani". Bingwa wa karate; alihukumiwa pamoja na Hosseini.
- **Seyed Mohammad Hosseini**, 39 — alinyongwa Januari 7, 2023, Karaj. Kocha wa watoto wa kujitolea. Aliripotiwa kupigwa na kupigwa umeme wakati wa kuhojiwa.

- **Saleh Mirhashemi · Majid Kazemi · Saeed Yaghoubi** — walinyongwa Mei 19, 2023, Isfahan. Wanajulikana kama kesi ya "Nyumba ya Isfahan". Wote waliripoti mateso; sauti ya kukiri ya Kazemi ilivuja kutoka gerezani.
- **Milad Zohrevand**, 21 — alinyongwa Novemba 23, 2023, Hamadan. Alihukumiwa katika kesi ya siri.

SEHEMU 5

Mfumo wa ukandamizaji

Maelezo kwa lugha rahisi kuhusu Jeshi la Walinzi wa Mapinduzi ya Kiislamu — muundo wake, nguvu zake za kiuchumi, na jukumu lake katika kukandamiza maandamano.

Jibu fupi. IRGC (Jeshi la Walinzi wa Mapinduzi ya Kiislamu, au Sepah-e Pasdaran) ni jeshi sambamba la Iran, lililoanzishwa mwaka 1979 kulinda Jamhuri ya Kiislamu badala ya mipaka ya nchi. Linajibu moja kwa moja kwa Kiongozi Mkuu, linasimamia wanamgambo wa Basij na Kikosi cha Quds cha shughuli za nje, na linadhibiti sehemu kubwa ya uchumi wa Iran.

IRGC inasimamia nini?

IRGC inasimamia **Jeshi la Walinzi wa Mapinduzi ya Kiislamu**, linalojulikana kwa Kiajemi kama *Sepah-e Pasdaran-e Enqelab-e Eslami* (سپاه پاسداران انقلاب اسلامی), kwa kawaida hufupishwa kama *Sepah*. Liliundwa kwa amri mnamo Aprili 1979, wiki chache baada ya mapinduzi, kama kikosi cha uaminifu kwa uongozi mpya wa makasisi na tofauti na jeshi la kawaida (Artesh).

Nani anadhibiti IRGC?

IRGC inaripoti kwa **Kiongozi Mkuu**, kwa sasa Ali Khamenei, si kwa rais aliyechaguliwa au bunge. Kamanda wake mkuu huteuliwa na Kiongozi na anaweza kuondolewa na yeye. Mlolongo huu wa amri ndio sababu Jeshi la Walinzi la Mapinduzi la Kiislamu (IRGC) linaeleweka vyema kama jeshi la utawala wenyewe badala ya jeshi la kitaifa.

Je, ni matawi gani makuu ya IRGC?

Tawi	Jukumu
Vikosi vya Ardhini	Usalama wa ndani na udhibiti wa mikoa; hupelekwa dhidi ya maandamano.
Kikosi cha Anga na Anga za Juu	Makombora ya balistiki na ndege zisizo na rubani.
Jeshi la Wanamaji	Mashua za kasi za kushambulia katika Ghuba ya Uajemi na Mlango wa Hormuz.
Kikosi cha Quds	Operesheni na mitandao ya wakala nje ya Iran.
Basij	Wanamgambo wa kujitolea walioandaliwa kwa ajili ya ukandamizaji wa mitaani na upelelezi.
Shirika la Ujasusi	Kukamata, kuhoji na mabawa yake ndani ya magereza.

Historia, msingi wa kisheria na wahasiriwa wa polisi wa maadili wa Iran (Gasht-e Ershad). Inajumuisha kukamatwa kwa Mahsa Amini mwaka 2022 na ukandamizaji wa Mpango wa Noor wa 2024.

Polisi wa Maadili.

Doria ya Uelekezaji ya Iran (Gasht-e Ershad) — inayojulikana kwa kawaida kama "polisi wa maadili" — ni kikosi chenye sare kinachohusika na kutekeleza kanuni za mavazi za lazima za Jamhuri ya Kiislamu kwa wanawake katika maeneo ya umma. Maafisa wake walimkamata Mahsa Amini saa chache kabla ya kifo chake; mwaka 2024 serikali iliziamsha tena doria hizo kama sehemu ya Mpango wa Noor ("Nuru").

Polisi wa maadili wa Iran ni nini?

Doria ya **Uelekezaji** (Kiajemi: *Gasht-e Ershad*, گشت ارشاد) ni kitengo maalum cha polisi wa kitaifa wa FARAJA, kilichoundwa mwaka 2005 chini ya Rais Mahmoud Ahmadinejad. Dhamira yake rasmi ni

kutekeleza tafsiri ya Jamhuri ya Kiislamu ya "usafi wa umma" — inayoelekezwa kwa kiasi kikubwa kwa mavazi, nywele, na mwenendo wa wanawake katika maeneo ya umma.

Polisi wa maadili wanatoka wapi?

Kufunga hijabu kwa lazima kuliambiwa na amri ya Ayatollah Khomeini mnamo Machi 1979 na kuwekwa katika sheria mwaka 1983. Kuanzia 1979 hadi 1992 utekelezaji ulifanywa na **Komiteh** (Kamati za Kimapinduzi) na Basij. Doria ya Uelekezaji ilichukua nafasi ya "Doria za Usafi" za awali mwaka 2005 ili kutoa uwepo unaoonekana zaidi, wenye sare na magari yaliyowekwa alama.

Historia ya hijab ya lazima nchini Iran (1979–2026): Kifungu cha 638 cha Kanuni ya Adhabu, Mswada wa Usafi na Hijab wa 2023, Mpango wa Noor wa 2024, na wanawake wanaopinga sheria hizi.

Sheria ya hijab ya Iran.

Hijab ya lazima imekuwa imeingizwa katika sheria za Iran tangu 1983. Mswada wa Usafi na Hijab wa 2023–2024 uliongeza adhabu ikiwemo faini ya dola za Marekani 8,500, kifungo cha miaka kumi, kuchapwa viboko, na marufuku ya kusafiri. Ukurasa huu unafuatilia sheria hii, utekelezaji wake, na wanawake wanaopinga.

Iran ililazimisha hijab lini?

Mnamo tarehe 7 Machi 1979, chini ya mwezi mmoja baada ya mapinduzi, Ayatollah Khomeini alitoa amri kwamba wanawake katika sehemu za kazi za serikali walazimike kuvaa hijab. Maandamano makubwa ya wanawake huko Tehran tarehe 8 Machi 1979 — Siku ya Kimataifa ya Wanawake — yalilazimisha kwa muda kurudishwa nyuma. Kufikia Julai 1980 hijab ilikuwa ya lazima katika ofisi zote za umma, na tarehe 26 Julai 1983 Kanuni mpya ya Adhabu ya Kiislamu (Kifungu cha 102, baadaye Kifungu cha 638) ilifanya kuwa kosa kwa mwanamke yeyote kuonekana hadharani "bila hijab inayofaa".

Je, sheria ya sasa inasema nini?

Kifungu cha 638 cha Kanuni ya Adhabu ya Kiislamu ya Iran kinaamuru kifungo cha siku 10 hadi miezi 2 au faini kwa wanawake wanaoonekana hadharani "bila hijab inayolingana na sharia". Katika utekelezaji, sheria pia inatumia Kifungu cha 639 (kuharibu maadili ya umma), kanuni za leseni za biashara, na kanuni za trafiki zinazotumiwa kutaifisha magari ambayo wanawake wake wako bila hijab.

Kiongozi Mkuu, makamanda wa IRGC na Quds Force, mahakama, Baraza la Walinzi na wanaitikadi wakuu wa utawala — hati ya nani ni nani kwenye mamlaka nchini Iran mwaka 2026.

Majina nyuma ya rekodi.

Mamlaka katika Jamhuri ya Kiislamu yanapita katika miundo mitatu inayoingiliana: ofisi ya Kiongozi Mkuu, Jeshi la Walinzi wa Mapinduzi ya Kiislamu, na mfumo wa kikleriki na mahakama unaowachunguza wagombea na kutoa hukumu. Ukurasa huu unawaelezea watu wanaoshikilia nyadhifa hizo mwaka 2026, kila mmoja anachokidhibiti, na ni nani kati yao yuko chini ya vikwazo vya kimataifa. Kila madai hapa yametolewa kutoka kwa ofisi za umma, taarifa rasmi na orodha zilizochapishwa za uteuzi.

Ali Khamenei — Kiongozi Mkuu wa Jamhuri ya Kiislamu tangu 1989

Alizaliwa 1939 huko Mashhad. Rais wa Iran 1981–1989, kisha akateuliwa kuwa Kiongozi Mkuu baada ya kifo cha Khomeini mnamo Juni 1989. Chini ya katiba ya Iran yeye ndiye kamanda mkuu wa majeshi, anamteua mkuu wa mahakama, nusu ya Baraza la Walinzi, na wakurugenzi wa utangazaji wa serikali (IRIB). Ana neno la mwisho kuhusu sera ya nyuklia, mkakati wa kikanda na jinsi ya kushughulikia maandamano. Ameteuliwa na Marekani, Umoja wa Ulaya, Uingereza na Kanada kuhusiana na ukiukaji wa haki za binadamu na ukandamizaji wa maandamano ya 2022–2026.

Mojtaba Khamenei — Kasisi, mwana wa Kiongozi Mkuu, anayetajwa mara kwa mara kama mgombea wa urithi

Alizaliwa 1969. Hana wadhifa rasmi wa serikali lakini anaripotiwa sana na vyombo vya habari vya Iran na kimataifa kuwa na ushawishi juu ya ofisi ya Kiongozi Mkuu na sehemu za vifaa vya usalama. Anatajwa mara kwa mara katika uvumi wa urithi tangu Vuguvugu la Kijani la 2009, wakati viongozi wa upinzani walipomtuhumu kwa kuratibu ukandamizaji. Madai kuhusu jukumu lake halisi yanabishaniwa na kwa kiasi kikubwa hayawezi kuthibitishwa kutoka kwa vyanzo wazi.

SEHEMU 6

Mwitikio wa kimataifa

Jibu la ulimwengu kwa maandamano ya Iran 2026 — jinsi UN, EU, USA na vyombo vya habari vya kimataifa vilivyowaangusha waandamanaji wa Iran wakati wa Crimson Winter.

Unafiki wa Ulimwengu.

Msimamo mkuu wa Magharibi kuelekea vita vya 2026 ulikuwa "kujizuia" — mfumo wa kibinadamu uliojionyesha kama msimamo wa kimaadili. Rekodi yake halisi juu ya maisha ya Wairani ni kinyume kabisa na kile inachodai.

Wekea vikwazo alama, toa leseni kwa mapipa.

Q: Kwa nini Magharibi inawekea vikwazo alama za Iran wakati bado inaagiza mafuta ya Iran?

Katika miezi hiyo ambapo ofisi za kidiplomasia za Ulaya ziliomba kupunguzwa kwa makali kwa jina la ulinzi wa raia, Jamhuri ya Kiislamu ilikuwa ikiua raia kwa kasi kubwa kuliko wakati wowote katika historia yake — makumi ya maelfu katika usiku miwili, kisha kunyongwa kwa kisiasa kila baada ya siku mbili. Msimamo wa "hapana kwa vita" haukuokoa maisha hayo. Ulumiwa dhidi ya nguvu pekee ambayo utawala huo haungeweza kuistahimili — shinikizo la nje kwa uongozi wake — huku haukufanya lolote kuzuia ghasia za ndani ambazo zilikuwa tayari zimeanza.

Fuatilia mafuta. Mnamo **Septemba 2025**, miezi mitatu kabla ya Crimson Winter, Iran iliuzia nje **mapipa milioni 2.13 kwa siku** ya mafuta ghafi — takwimu ya juu zaidi ya mwezi kwa mwaka huo, kiwango kilicho juu ya kilele cha kwanza cha "shinikizo la juu" cha Trump. Takriban **asilimia 87** yalienda **China**, yakiuzwa kwa **USD 10–30 chini ya Brent**, yakilipwa kupitia mfumo wa kibenki wa siri wa siku 45. FDD, Okt 2025.

China pekee hununua karibu **asilimia 90** ya mafuta ya Iran, ikitoa takriban **asilimia 45** ya bajeti ya serikali ya Iran — bajeti inayolipa IRGC na Basij. Kamati ya U.S.-China, Nov 2025.

Slogan ilihusu pampu za mafuta za Magharibi, si maisha ya Wairani.

Huu ndio mfumo: **wekea vikwazo alama za utawala, toa leseni kwa mapipa yake**. Wekea vikwazo polisi wa maadili, toa leseni kwa meli za mafuta zinazowafadhili. Tenga IRGC, kisha toa msamaha kwa mtiririko wa mafuta ambao kodi zake zinawapa zana. Wairani wanaopigwa risasi mitaani na kunyongwa magerezani wanalipa gharama ya mafuta ya bei rahisi ambayo ulimwengu wote unapendelea kutoishi bila hayo.

Kisha inakuja kauli mbiu: **hapana kwa vita**. Kana kwamba vita vilikuwa havijaanza — ndani ya Iran, dhidi ya Wairani, mwaka wa 1981 na 1988 na 2009 na 2019 na 2022 na tena Januari 2026. Kana kwamba waandamanaji waliobeba mabango ya *Zan*, *Zendegi*, *Azadi* katika vitovu vya miji yao wenyewe walikuwa hawajazika watu wao elfu thelathini hivi punde. Kana kwamba miaka arobaini na saba ya vita vya ndani ingeweza kufutwa kwa mabango ya Magharibi.

Maafisa wa Iran waliotajwa kwa mauaji ya waandamanaji, mateso na utekelezaji wa hijabu, pamoja na mifano ya barua kwa Wabunge/Mawaziri/Wabunge wa Ulaya kusukuma vikwazo vya mtindo wa Magnitsky.

Vikwazo.

Mwongozo wa vitendo wa kusukuma serikali yako kutoa vikwazo vya mtindo wa Magnitsky kwa maafisa wa Iran wanaohusika moja kwa moja na mauaji ya waandamanaji, kuwatesa wafungwa na kutekeleza hijabu ya lazima — pamoja na majina ya wahusika na mifano ya barua kwa wawakilishi wako.

Kwa nini vikwazo?

Mashtaka ya mamlaka ya ulimwengu wote ni ya polepole. Vikwazo si hivyo. Kufungia mali na kupiga marufuku kusafiri kwa mtindo wa Magnitsky kwa wahusika waliotajwa — majaji, wakuu wa magereza, makamanda wa IRGC, makamanda wa FARAJA — huleta gharama za kibinafsi mara moja, huashiria kwa maafisa wa ngazi ya kati kwamba ushiriki wao utakumbukwa, na huunda rekodi kwa ajili ya kesi za baadaye.

Wahusika waliotajwa kwa jina

Maafisa wafuatao wametajwa hadharani na Ujumbe wa Umoja wa Mataifa wa Uchunguzi wa Iran, Amnesty International, Iran Human Rights (IHR), na HRANA. Wengi wao tayari wako chini ya vikwazo vya EU na/au Uingereza; wachache wako chini ya vikwazo vya Marekani; karibu hakuna yeyote aliye chini ya vikwazo vya Kanada au Australia.

- **Ali Khamenei** — Kiongozi Mkuu. Mamlaka ya juu juu ya IRGC, mahakama na Baraza la Walinzi. Vikwazo: Marekani, Uingereza.
- **Hossein Salami** — Kamanda Mkuu wa IRGC tangu 2019. Vikwazo: EU, Uingereza.
- **Gholamreza Soleimani** — Kamanda wa Basij. Vikwazo: EU, Uingereza.
- **Ahmadreza Radan** — Mkuu wa FARAJA tangu Januari 2023. Anasimamia Doria ya Mwongozo na Mpango wa Noor wa 2024. Vikwazo: EU, Uingereza.
- **Gholamhossein Mohseni-Eje'i** — Mkuu wa Mahakama tangu 2021. Alitia saina kibinafsi hukumu nyingi za kifo za waandamanaji. Vikwazo: EU, Uingereza.
- **Abolghasem Salavati** — "Hakimu wa Kifo" wa Mahakama ya Mapinduzi ya Tehran, Tawi la 15. Aliyewekewa vikwazo: EU, Uingereza, Marekani.
- **Mohammad Moghisseh** — Mahakama ya Mapinduzi ya Tehran, Tawi la 28. Aliuawa Januari 2024 lakini mali yake bado ni muhimu kwa madai ya kiraia.
- **Esmail Khatib** — Waziri wa Ujasusi (Etela'at). Aliyewekewa vikwazo: EU, Uingereza.

Vita ya siku kumi na mbili ya Juni 2025 na Operesheni Epic Fury ya 2026: kwa nini Wairani wengi walikaribisha mashambulizi ya kigeni dhidi ya Jamhuri ya Kiislamu, rekodi ya malengo inaonyesha nini, na raia waliouawa hata hivyo.

Mara mbili ndani ya miezi minane, Israel na Marekani zilipiga Jamhuri ya Kiislamu kutoka angani: vita vya siku kumi na mbili vya Juni 2025, na Operesheni Epic Fury, iliyoinduliwa tarehe 28 Februari 2026 wakati serikali bado ilikuwa inawapiga risasi waandamanaji mitaani mwake. Katika nchi nyingi mashambulizi kama haya huwaunganisha wananchi nyuma ya serikali yao. Huko Iran yalifanya karibu kinyume — na sababu ni mada ya ukurasa huu.

Kilichotokea

13 - 24 Juni 2025	Vita vya siku kumi na mbili Israel ilifungua kampeni ya anga dhidi ya miundombinu ya kijeshi na nyuklia ya Iran, ikiwaua wengi wa viongozi wakuu wa IRGC katika saa za kwanza. Ndege za Marekani zilipiga maeneo ya urutubishaji yaliyoimarishwa. Mkataba wa kusitisha mapigano ulianza tarehe 24 Juni. Wachunguzi huru walihesabu zaidi ya elfu moja waliokufa nchini Iran, mamia kadhaa wao wakiwa raia.
Des 2025 - Feb 2026	Majira ya baridi ya Crimson Kati ya kampeni hizo mbili, Jamhuri ya Kiislamu iliwaua raia wake wenyewe kwa kiwango ambacho hakuna jeshi la anga la kigeni lililokaribia. Tarehe 8 na 9 Januari 2026 pekee IRGC iliamriwa kuwafyatulia risasi umati usio na silaha. Huu ndio mazingira ambayo Wairani walihukumu yaliyofuata.
28 Februari 2026	Operesheni Epic Fury Baada ya mazungumzo kushindwa, Marekani na Israel zilizindua kampeni ya pamoja — takriban mashambulizi 900 katika saa kumi na mbili za kwanza dhidi ya ulinzi wa anga, uzalishaji wa makombora, na vituo vya amri vya IRGC na Basij. Kiongozi Mkuu Ali Khamenei aliuawa katika mawimbi ya kwanza. Iran ililipiza kisasi kwa ndege zisizo na rubani na makombora ya balistiki, na kukatika kwa mtandao kwa pili kote nchini kulitokea. Tazama rekodi ya Februari.

Kwa nini Wairani wengi hawakuona adui

Kukusanyika kuzunguka bendera ni mwitikio wa kawaida kwa kulipuliwa. Haikutokea hapa, au si kwa kiwango ambacho Jamhuri ya Kiislamu ilitarajia. Televisheni ya serikali ilitaka umoja wa kitaifa dhidi ya mshambuliaji; mitaani haikujibu. Katika miji kadhaa waandamanaji walikuwa nje wiki hiyo hiyo, wakipiga kelele dhidi ya serikali badala ya dhidi ya ndege.

SEHEMU 7

Mbinu na mapungufu

Vyanzo tunavyotegemea

- **Iran Human Rights (IHR)** — Oslo. Chanzo kikuu cha hesabu za mauaji.
- **HRANA — Wakala wa Habari wa Wanaharakati wa Haki za Binadamu** — mtandao wa ndani ya Iran. Chanzo kikuu cha hesabu za kukamatwa.
- **Amnesty International** — uchunguzi wa ngazi ya kesi na uchambuzi wa haki.
- **Ujumbe wa Umoja wa Mataifa wa Kuchunguza Ukweli kuhusu Iran (OHCHR)** — rekodi ya kisheria yenye mamlaka zaidi.
- **Hengaw** kwa maeneo ya Wakurdi; **Kampeni ya Wanaharakati wa Baluch** kwa Sistan-Baluchestan.
- **Kituo cha Abdorrahman Boroumand (Omid)** — kumbukumbu ya kihistoria 1979–sasa.
- Reuters, BBC, AFP, Le Monde, AP kwa picha za ardhini na ripoti zilizothibitishwa.

Jinsi jina linavyoingia kwenye rekodi

1. Kifo, kukamatwa au hukumu lazima ithibitishwe na angalau wachunguzi wawili huru, AU na mchunguzi mmoja pamoja na uthibitisho wa familia, AU na hati ya mahakama.
2. Sababu ya kifo lazima ielezwe na chanzo. Pale ambapo serikali inapinga sababu hiyo, matoleo yote mawili yanabainishwa.
3. Picha zinatolewa tena chini ya masharti ya uhariri wa matumizi ya haki kwa ajili ya kuhifadhi matukio mabaya ya haki za binadamu, pamoja na sifa zinazojulikana.

Hesabu kwenye tovuti hii

Tunaposema **Zaidi ya 42,000 wameuawa na Zaidi ya 100,000 wamezuiliwa** kwa Majira ya Baridi ya Crimson 2025–2026, takwimu hizo zinajumuisha taarifa za IHR na HRANA hadi Februari 2026. Ni za kihafidhina — nambari halisi, kutokana na kukatika kwa mtandao, ni kubwa zaidi.

Takwimu za uasi wa 2022 tunazotumia (zaidi ya 551 waliouawa, wakiwemo watoto 71; zaidi ya 22,000 waliowekwa kizuizini) ni jumla za IHR na Amnesty hadi Februari 2023.

Ripoti muhimu za kuthibitisha (2026)

- BBC News & BBC News Persian — “Kufichua majina na nyuso za wahasiriwa wa ukandamizaji wa maandamano nchini Iran” (9 Februari 2026). Uchunguzi wa BBC Persian Forensic ulithibitisha utambulisho wa waandamanaji zaidi ya 200 waliouawa.
- BBC Persian — kumbukumbu shirikishi ya wahasiriwa.
- Iran Human Rights — Sasan Azadvar, mwandamanaji wa kumi kunyongwa ndani ya siku 42 (30 Aprili 2026).
- Iran International — mwili wa Amirhossein Hatami mwenye umri wa miaka 18 aliyenyongwa haukutolewa (Aprili 2026).
- Wikipedia — mauaji ya Iran 2026 (rekodi ya ensaiklopedia inayosasishwa mara kwa mara).

Marekebisho

Ikiwa una habari mpya, jina lililokosekana, tarehe mbaya, au sahihisho la hadithi kwenye tovuti hii, andikia corrections@iranholocaust.org. Kila barua pepe inasomwa.

SEHEMU 8

Mapendekezo

Mapendekezo haya yanafuata kutoka rekodi iliyowekwa hapo juu na yanalenga serikali, vyombo vya kimataifa, na mashirika ya kiraia yenye jukumu au uwezo wa kuchukua hatua.

1. Panua na uwezeshe kwa rasilimali za kutosha mamlaka huru ya uchunguzi wa kimataifa kuhusu Iran, kwa jukumu maalum la matukio ya 2025-26.
2. Hifadhi ushahidi: hifadhi video zilizothibitishwa, rekodi za matibabu, nyaraka za mahakama na rekodi za mazishi kulingana na viwango vinavyokubalika katika kesi zijazo.
3. Tumia hatua zinazolengwa dhidi ya makamanda, majaji na maafisa wa magereza waliotajwa waliohusika katika mauaji, mateso na kesi zisizo za haki za adhabu ya kifo.
4. Saidia zana za kukwepa vizuizi na muunganisho imara kwa watumiaji wa Iran wakati wa kuzima kwa intaneti.
5. Linda familia za waathirika na wafungwa walioachiliwa kutoka kulipizwa kisasi, ikiwa ni pamoja na kupitia viza za kibinadamu zilizoharakishwa.
6. Chapisha misimamo ya kitaifa kuhusu mauaji ya waandamanaji, na uwasilishe kesi za kibinafsi kwa kutaja majina.

NYONGEZA

Vyanzo na seti za data

Vyanzo vikuu na vya pili vilivyotumika katika kumbukumbu, na seti za data zinazoweza kusomwa na mashine ambazo takwimu katika ripoti hii zimetolewa.

Jinsi tunavyoshughulikia takwimu za vifo zinazokinzana

Kuhusu Iran, kosa la kawaida katika kuripoti ni nambari moja iliyowasilishwa bila mwenye au tarehe. Kamwe hatuchanganya takwimu zisizolingana. Pale ambapo mashirika yanakubaliana, kila takwimu inaonekana pamoja na shirika lililoichapisha, tarehe iliyothibitishwa mara ya mwisho, na kile inachopima.

Aina	Ufafanuzi	Mfano
Idadi iliyothibitishwa kwa majina	Watu waliojulikana kwa majina kupitia vyanzo viwili huru, pamoja na tarehe na mahali	Vifo 7,007 vilivyotajwa kwa majina (HRANA, 23 Februari 2026)
Kukiri rasmi	Takwimu iliyotolewa na serikali ya Iran yenyewe; inachukuliwa kama kiwango cha chini, si jumla kamili	3,117 (Maafisa wa Iran, 2026)
Kulingana na kumbukumbu au hati	Inayotokana na rekodi za hospitali au nyaraka za ndani zilizovuja	Vifo 30,304 vilivyosajiliwa hospitalini kwa tarehe 8–9 Januari 2026
Makadirio au madai	Makadirio na taarifa kutoka kwa viongozi wa kisiasa au mitandao; daima yanatajwa kama hayo	~50,000 (Reza Pahlavi, akirejelea diaspora na mitandao ya matibabu)

Picha na video

Picha kwenye tovuti hii zinatoka Wikimedia Commons, picha za vyombo vya habari, au mashirika yanayorekodi, na huhifadhiwa ndani ili kiungo cha nje kikiharibika kisibadilishe kimyakimya kile kinachoonyeshwa kwenye ukurasa. Maelezo yanaeleza kile kinachoonyeshwa na, inapohitajika, kwamba utambulisho umefanywa na shirika linalorekodi, si sisi. Hatuchapishi picha za wafu zenye kushtusha ikiwa picha ya familia inapatikana. Hatutumii picha za akili bandia kuonyesha tukio, mtu au mahali halisi; ikiwa kielelezo kimetengenezwa kwa akili bandia, kitawekwa lebo.

Tafsiri

Kurasa zinachapishwa kwa lugha 41. Tafsiri zinafanywa kwa msaada wa mashine na kisha kukaguliwa kwa istilahi, majina na takwimu, ambazo hazibadilishwi kuwa namba tofauti. Pale ambapo ukurasa uliotafsiriwa uko nyuma ya toleo la Kiingereza, toleo la Kiingereza ndilo toleo rasmi. Ripoti hitilafu ya tafsiri kwa anwani ya masahihisho; eneo na URL vinatosha.

Uhuru na ufadhili

Tovuti hii haipokei ufadhili kutoka kwa serikali yoyote, chama chochote cha kisiasa, shirika lolote la uhamishoni — ikiwemo Mojahedin-e Khalq na NCRI — au mfadhili wa kibiashara. Haina matangazo yoyote na haikubali michango. Maudhui yanatolewa chini ya Creative Commons Attribution 4.0 ili yaweze kunakiliwa, kutafsiriwa na kuchapishwa tena bila ruhusa, ikiwemo na wale wanaokataa maudhui hayo.

Tusichofanya

- Hatupokei mwelekeo wa uhariri kutoka kwa serikali yoyote, chama, kikundi cha uhamishoni, au NGO.
- Hatchapishi majina chini ya shinikizo kutoka kwa familia zinazotaka faragha.

Uhuru

Hakuna serikali, chama, kikundi cha uhamishoni, asasi isiyo ya kiserikali wala mfadhili anaye na udhibiti wa uhariri. Tovuti haikubali matangazo wala michango. Watunzaji hutoa muda wao kwa hiari.

Upigaji picha na leseni

Picha kutoka Wikimedia Commons zinatolewa tena chini ya leseni zao zilizotajwa kwa sifa. Picha kutoka BBC, Reuters, AP, AFP na Sipa kupitia Le Monde zinatolewa tena chini ya vifungu vya uhariri vya matumizi ya haki kwa ajili ya kuandika ukiukaji mkubwa wa haki za binadamu, kwa sifa inapojulikana.

Matumizi ya AI

AI ya kuzalisha inatumika tu kwa rasimu za tafsiri na uhariri wa nakala za nyenzo zilizotajwa vyanzo. Hakuna nukuu, picha wala utambulisho uliotengenezwa na AI unaoonekana kwenye tovuti hii. Kila ukweli una chanzo cha msingi kilichokaguliwa na binadamu.

Seti za data

- **Waathirika Waliotajwa** — iranholocaust.org/data/victims.json
- **Muda, 1979-2026** — iranholocaust.org/data/timeline.json
- **Mambo Muhimu** — iranholocaust.org/data/key-facts.json
- **Vyombo Vilivyotajwa** — iranholocaust.org/data/entities.json
- **Nukuu za Vyanzo** — iranholocaust.org/data/citations.json
- **Data Linganishi ya Ukatili** — iranholocaust.org/data/comparison.json

Nukuu: iranholocaust.org, "Baridi ya Damu: ukandamizaji wa uasi wa 2025-26 katika Jamhuri ya Kiislamu ya Iran" (09 September 2026). <https://iranholocaust.org/report.pdf>. Imetolewa leseni CC BY 4.0.